

Exposició «De l'Ebre a la mar»
Una mirada a un passat
idíl·lic

Fundació Caixa Tarragona

Un senyor barbut amb aires d'artista, abillat amb un barret i acompanyat d'una cigarreta, posa davant la càmera fotogràfica, amb l'esplendorós castell de Miravet al fons i el riu Ebre de testimoni de la instantània. Aquest senyor era el pintor Joaquim Mir, un dels artistes més emblemàtics dels corrents modernistes de final del segle XIX però a qui la seva passió pel color va aproximar a l'impressionisme. Mir va quedar captivat per la llum i el color que només paisatges excepcionals com Miravet i localitats marineres podien transmetre, gràcies al pas del riu Ebre o a la convivència amb la mar Mediterrània.

No és cap casualitat, doncs, que una fotografia de Josep Prunera de l'any 1930 amb Joaquim Mir com a protagonista figuri com una de les imatges més destacades de l'exposició «De l'Ebre a la mar», que –des de mitjan abril fins al 25 de juny de l'any 2000– es va poder visitar al Museu Marítim de Barcelona. La mostra fotogràfica produïda per la Fundació Caixa Tarragona és una homenatge a les èpoques nostàlgiques de tot el litoral català i a les comarques de les terres de l'Ebre, inevitablement impregnades i marcades pel pas de l'aigua.

L'exposició pretenia recuperar aquell passat idíl·lic en què dominava un perfecte equilibri entre la gent i l'entorn i, al mateix temps, reivindicar una identitat que el pas del temps i la progressiva modernització no pot esborrar. Fent un recorregut per l'exposició hom pot comprovar que l'objectiu s'ha aconseguit. Però, a més, el públic ha respost de forma massiva, amb la qual cosa la satisfacció és doble. Precisament, ha estat l'escenari del Museu Marítim de Barcelona on l'afluència de visitants ha estat més contundent: gairebé 20.000 persones. Un registre que confirma que la gran Barcelona no oblida el seu passat lligat a la mar i ni de bon tros el seu port, que manté una vitalitat inqüestionable.

La mostra és formada per 200 imatges corresponents al període comprès entre final del segle XIX i la primera meitat del segle XX. El 75% de l'obra és inèdita –recupe-

rada per a l'ocasió– i, per tant, va veure la llum per primera vegada amb motiu de l'exposició dirigida per Josep Maria Ribas i Prous, de Fundació Caixa Tarragona.

■ UN RECORREGUT EN TRES BLOCS

La mostra es va estructurar al voltant de tres eixos. El recorregut s'inicia amb *Àlbum de navegants*, dedicat a les imatges dels antics vaixells i a la gent marinera. Les fotografies reflecteixen com les embarcacions s'encomanaven a la sort del vent, mentre que la força animal –bous, en la majoria dels casos– era la utilitzada per hissar les veles de les barques. En alguns casos, fins i tot, havia de

ser tot un grup d'homes qui havia d'estirar la sirga per controlar l'ancoratge, com es pot veure en una magnífica imatge d'Antoni Martra de 1910, al Racó de Salou. Per als barcelonins, va resultar sorprenent contemplar una instantània del port de Barcelona ple de velers i totalment nevât, cap al 1900.

El segon bloc té com a fil conductor *Notes de societat*, que recull les petites anècdotes del dia a dia al voltant dels personatges de la zona, estiuencs, banyistes i curiosos, i també els actes costumistes. Així, per exemple,

una fotografia anònima ens retorna al 2 de juny de 1907, quan es va celebrar un concurs de globus aerostàtics al Poble Nou de Barcelona. També en el segon bloc hi ha espai per recordar els banys de la Barceloneta, el 1887, on ja era possible la convivència dels dos sexes en el mateix espai de la platja, una situació no gaire usual en l'època.

Una de les concessions que es permet Fundació Caixa Tarragona en el segon bloc de l'exposició és la inclusió d'una fotografia de 1974. Aquesta llicència il·lustra el retorn del nudisme a Catalunya, una pràctica habitual a principi del XX però que les modes i la fèrria moral s'encarregaren d'enterrar. Una de les zones pioneres va ser la platja del Torn, a l'Hospitalet de l'Infant, on els valents turistes eren contemplats per l'astorada mirada de pastors i ramats.

El tercer bloc, que tanca el recorregut, és *El ritme de l'economia*, dedicat al món del treball i a les activitats portuàries. No és estrany, doncs, que en aquest espai el port de Barcelona exerceixi un paper de protagonista i no gens aliè a les vicissituds de principi del segle XX. Les obres de prolongació del dic, fetes el 1921, queden il·lustrades amb una imatge que va copsar el moment del llançament a la mar, des d'una barca especial, d'un dels blocs de formigó de vuitanta tones. Com a motor econòmic de la ciutat de Barcelona, el port de Barcelona es va convertir en un lloc clau per exercir el control durant l'esclat de la guerra civil. Entre les imatges, sobresurt una instantània que data del 15 d'octubre de 1936, on una patrulla de les Milícies Anti-feixistes exerceix de governadora després del decret de la Generalitat que havia suprimit la Junta del Port. De fet, la

tactes amb la Bauhaus als anys trenta i va ser amic personal d'Otto Steinert. Tots mostren per mitjà de la seva càmera les tendències pictòriques de l'època, però sense renunciar a la seva fotografia subjectiva.

Al costat d'aquesta fotografia estètica, conviu la fotografia documental, aportada en la majoria dels casos per fotògrafs professionals que s'encarregaven de retratar la vida social. Per poder disposar d'aquestes imatges ha estat clau l'aportació de diversos museus i arxius, entre els quals la Casa Ardiaca, l'Arxiu Central de l'Autoritat Portuària de Barcelona o el Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró. Finalment, per prendre realment el pols de l'època era necessari també comptar amb la fotografia humil, que no aporta la qualitat artística dels mestres fotògrafs però que, en canvi, trans-

modernització i mecanització de les instal·lacions portuàries no va arribar fins gairebé la segona meitat de segle, ja que diferents fotografies ens mostren que el transport de mercaderies es feia amb tracció animal.

■ DIFERENTS CONCEPTES FOTOGRÀFICS

Més enllà del fil argumental de l'exposició, Fundació Caixa Tarragona també va voler combinar diferents conceptes fotogràfics. En aquest sentit, «De l'Ebre a la mar» recupera la fotografia estètica i artística dels mestres més significatius de la fotografia de les comarques tarragonines de principi de segle, entre els quals destaquen Josep Prunera, Eduard Borràs, Josep Massó, tots ells deixebles de Pla Janini, i Manuel Cuadrada, que va mantenir con-

met la humanitat que només els records de famílies de pescadors podien donar.

Per a la Fundació Caixa Tarragona, la possibilitat de mostrar l'exposició «De l'Ebre a la mar» al Museu Marítim de Barcelona va ser una sorpresa molt agradable. Després d'haver passat pel Tinglado del Port de Tarragona, Sant Carles de la Ràpita, Torredembarra i Calafell, era també el reconeixement a un llarg treball de recerca d'imatges al voltant de la mar. Les 200 obres que formen el recorregut van sortir després de revisar més de 35.000 negatius, dels quals se'n van seleccionar aproximadament 8.000. La fotografia amb més pols a sobre és una que correspon al 1864, que retrata el far catadiòptic de la punta de la Banya, al delta de l'Ebre, el qual, curiosament, el 1984 es va traslladar al port de Tarragona.

De fet, la qualitat de la mostra no és una casualitat. I és que al darrera hi ha els més de trenta anys de tasca de protecció i recuperació de la fotografia històrica per part de l'Agrupació Fotogràfica de Reus, que compta amb la continuada col·laboració de l'Obra Social de Caixa Tarragona. Una discreta i silenciosa actuació que ha permès accedir als autors més representatius de la fotografia de les comarques tarragonines de principi de segle i també als àlbums de records de modestes famílies que van acceptar i tolerar la intromissió en els seus vells negatius.

Amb tot, per completar les tres temàtiques de «De l'Ebre a la mar» ha estat necessari recórrer als arxius propis de l'Agrupació Fotogràfica de Reus, una situació que fa encendre el llum vermell d'alarma davant l'evidència que la recuperació fotogràfica està tocant fons, ja que

que no només fugien de la ciutat per anar-se a banyar sinó també per oblidar les cabòries respirant aire fresc.

Per això, l'exposició vol fer reviure la memòria més recent d'una o dues generacions enrere, formades per pescadors i gent de la terra que havien jurat amor etern al seu medi vital: l'aigua, ja fos el riu Ebre en el cas de les comarques del sud de Catalunya, ja fos per la convivència amb el Mare Nostrum en les localitats costaneres. El pas del temps ha volgut que tant el gran riu com la Mediterrània ja no siguin els dos eixos al voltant dels quals gira la vida de les poblacions recordades a la mostra. Però seria un error inadmissible pensar que tot això forma part només del passat. El tarannà de la seva gent, els hàbits, les tradicions i la cultura han quedat marcats per un excepcional veí, que és l'aigua.

molts lots de negatius es van destruir i van anar a parar a les escombraries o, en el millor dels casos, a mans de brocanters.

L'èxit de «De l'Ebre a la mar» ha permès que es continuï exhibint en altres localitats catalanes. Després de les Drassanes, la mostra ha passat per la Biblioteca Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú i la Sala Àgora de Cambrils. Diferents municipis l'han sol·licitat per a l'any 2001, prova evident del gran interès que ha despertat.

Una bona part dels escenaris des d'on es van copsar les obres que formen l'exposició ara són part dels principals nuclis turístics de Catalunya, després de patir grans transformacions en la seva fisonomia. El cas més clar és Salou, que cap al 1910 era un petit poble de pescadors amb només alguna taverna per als banyistes provinents de Reus,

En definitiva, «De l'Ebre a la mar» pretén a través de l'exposició i de l'edició d'un complet catàleg reivindicar un passat molt recent que moltes vegades ha estat deixat de banda sense gaires miraments per la moderna societat i en nom del progrés. Si ho haguessin vist els nostres avis...!

El compromís de Fundació Caixa Tarragona és continuar pel mateix camí, amb la producció de noves exposicions de fotografia a partir de la recerca i recuperació de fons històrics. És la nostra humil contribució.